

Hoạ sĩ thành danh họ Nguyễn gốc Lý

Theo quan niệm về văn nghệ cổ truyền, người Việt Nam ngày xưa chỉ coi trọng văn chương và xem nhẹ mọi nghệ thuật khác. Những người được gọi là kẻ sĩ thuộc tầng lớp được trọng vọng nhất trong xã hội phải biết làm thơ, viết văn, học sách thánh hiền.. hầu như là điều kiện cần phải có. Văn nhân vừa có nghĩa là một nhà trí thức vừa có nghĩa người cầm bút. Những sáng tác thơ văn hay của họ được dư luận tán tụng và phẩm bình rộng rãi, tên tuổi các tác giả được lưu truyền cho hậu thế để học tập, noi gương. Quan niệm này bắt nguồn từ nho giáo, ai cũng cố cho con đi học vì có học thì có thi. Khi vinh quy bái tổ ra làm quan thì cả họ được nhờ.

Còn những nghệ nhân trong các nghệ thuật khác thì dù có giỏi đến đâu (như kiến trúc sư Vũ Như Tô trong thế kỷ XVI) vẫn cứ bị xem là thợ.

Thời Pháp thuộc thì nho học suy tàn, nho sĩ mất vị thế độc tôn, văn hóa tây phương thay đổi dần dần xã hội cổ truyền Việt Nam, các ngành nghệ thuật khác có cơ hội phát triển.

Giữa những nghệ thuật cổ truyền ở Việt Nam hội họa có một vị trí khiêm tốn hơn cả, hầu như vắng mặt. Những gì còn giữ được đến nay là một số chân dung thuộc thể loại tranh thờ, một số hình họa trang trí cho những sắc phong và một số cảnh sinh hoạt nông thôn, không có nhiều giá trị nghệ thuật . Hội họa cổ Việt Nam (tranh Đông Hồ và tranh Hàng Trống mà không thể liệt vào hội họa) vắng mặt trong trang trí nội thất của người Việt, kể cả những gia đình khá giả từ đời này đến đời kia chơi đồ cổ, trong đó có tranh cổ. Ngay trong cung điện của các vua nhà Nguyễn ở Huế chúng ta ngày nay cũng chỉ thấy những tranh vẽ trên gương với chất lượng rất trung bình. Vua chúa Việt Nam không khuyến khích và bảo trợ cho hội họa.

Năm 1924, toàn quyền Merlin cho thành lập tại Hà Nội École supérieure des Beaux-Arts de L'Indochine tức là trường Mỹ thuật Đông Dương, hiệu trưởng là họa sĩ người Pháp: Victor Tardieu. Trong thời gian từ 1925 đến 1945, có 128 họa sĩ tốt nghiệp trong đó có các họa sĩ nổi tiếng như: Nguyễn Phan Chánh, Lê Văn Đệ, Tô Ngọc Vân, Lê Phổ, Nguyễn Gia Trí, Bùi Xuân Phái, ... Và cuộc triển lãm đầu tiên ngày 15/11/1929 đã được khai mạc tại trường Mỹ Thuật Đông Dương, ở Hà Nội, gây ảnh hưởng đáng kể đến đời sống và công chúng ,lúc đó tranh lụa và tranh sơn mài chưa ra đời. Báo L'Avenir du Tonkin (Tương lai Bắc Kỳ) đã viết: Một trường phái hội họa và điêu khắc mới “Trường phái Việt Nam”. [1]

Các họa sĩ VN quả thực đã tiếp nhận các kỹ thuật hội họa phương Tây, nhất là kỹ thuật sơn dầu trực tiếp qua các họa sĩ Pháp (Victor Tardieu và Joseph Inguimberty) như một phương tiện có tính phổ quát, để xây dựng cho mình một nền hội họa đầu tiên mang tính chất quốc gia, chuyên nghiệp, có tác giả, một nền hội họa bác học theo tinh thần của thời đại mới, mà vẫn đảm bảo bám rễ sâu vào nguồn mạch văn hóa mỹ thuật truyền thống.

Thập kỷ 1990 mới thực sự là thời kỳ mà mỹ thuật Việt Nam được biết đến với rất nhiều cuộc triển lãm cá nhân và nhóm ở nước ngoài. Các nghệ sĩ đã thật sự giao lưu với thế giới và trưởng thành nhanh chóng sau từng năm. Từ giai đoạn này, các họa sĩ trẻ nổi lên mạnh mẽ, thể hiện qua ưu thế của họ trong việc tổ chức các triển lãm cá nhân và nhóm, mức độ tham gia hoạt động mỹ thuật trải rộng trên toàn quốc và vươn ra khu vực, trên thế giới.[2]

Trong số này có gia đình họa sĩ Nguyễn Thủy Tuân gồm những họa sĩ thành danh từ ba thế hệ. Gia đình này vốn là họ Nguyễn gốc Lý, hậu duệ của hoàng giáp Nguyễn Thực, đời vua Lê Thế Tông, người quê ở làng Vân Diêm, ông từng giữ các chức Thượng thư Bộ Lại, Chưởng Hàn lâm viện sự kiêm Đông các Đại học sĩ, Quốc lão, Thái phó, tước Lan Quận công và có nhiều đời tiến sĩ.

Ông tổ năm đời là danh sĩ Nguyễn Ân, đồng tác giả với Phạm Đình Hồ viết sách Tang thương ngẫu lục.

Họa sĩ Thủy Tuân sinh năm 1927 tại Hà Nội. Tốt nghiệp khoa Toán trường Đại học tổng hợp Hà Nội. Ông trở thành họa sĩ vốn có năng khiếu và đam mê nghệ thuật hội họa và theo nghề nghiệp này trong gần 40 năm công tác thông tin cổ động tại Sở văn hóa Hà Nội.

Ông còn truyền tình yêu hội họa và hướng nghiệp cho các con: các họa sĩ Nguyễn Thủy Liên, Nguyễn Quốc Vinh, Nguyễn Mai Hương sau này đều trở thành họa sĩ quen biết và đến thế hệ các cháu cũng là những họa sĩ như Nguyễn Thu Thủy, Nguyễn Trí Đức, Nguyễn Thu An... trong đó có những tác giả nhận được giải thưởng trong các triển lãm mỹ thuật quốc nội và quốc tế. Hiếm có một gia đình đông đảo họa sĩ của Hà Nội như vậy.

Ông được biết đến trong vai trò họa sĩ đồ họa, khi nhận được giải A triển lãm tranh cổ động Toàn quốc năm 1980. Từ thực tiễn sáng tác, công tác thông tin cổ động, Ông đã nghiên cứu tổng kết viết thành sách: “Sổ tay công tác thông tin cổ động”. Ông đam mê nghệ thuật hội họa như tranh sơn dầu, tranh khắc gỗ và các công trình nghiên cứu, sách như: “Cách điệu trong nghệ thuật tạo hình”, “Hội họa trong nghệ thuật trang trí” và còn nhiều tư liệu chưa kịp công bố... mới thực sự tạo nên vị thế đích thực của ông.

Ông sống với những gì mình vẽ, vẽ những gì mình từng sống và thể hiện sinh động, thể hiện cụ thể trong các tác phẩm sơn dầu: Thành nhà Hồ, Thành nhà Mạc, Bia Vĩnh Lăng, Đền Lý Nam Đế, Đền Kỳ cùng, Chùa Bích Động, Chùa Yên Tử, Phố cổ Hội An, Văn Miếu Quốc Tử Giám, Ô Quan Chưởng. Đa phần tác phẩm của ông là tranh phong cảnh các danh thắng gắn với kiến trúc cổ và ánh sáng là nhân vật chính trong tranh phong cảnh.

Ông biết 5 ngoại ngữ: Hán, Anh, Pháp, Đức, Nhật nên điều này đã thực sự giúp ông tiếp cận thông tin thường nhật nghệ thuật thế giới. Ông là một họa sĩ hiếm có, luôn biết tự vượt chính mình trong nghệ thuật. [3]

Con ông là họa sĩ Nguyễn Thủy Liên không theo con đường vẽ tranh hội họa và được nhắc đến với thương hiệu logo và biểu trưng. Một công việc đòi hỏi sự tỉ mỉ, mà người thiết kế là phải tìm được hình tượng vừa dễ hiểu, dễ truyền đạt, gần gũi với số đông công chúng mà lại phải mang tính khái quát cao. Nguyễn Thủy Liên đã đạt được rất nhiều giải thưởng trong nước và quốc tế. Năm 2005, ông đoạt giải nhì Tranh cổ động kỷ niệm 75 năm Đảng cộng sản Việt Nam, giải nhất về logo Đại hội Đoàn IX Thanh niên năm 2007.

Các sáng tác của ông được nhiều người biết như logo của Bảo hiểm Xã hội Việt Nam, Báo Hà Nội mới, thành phố Đà Nẵng, thành phố Tam Điệp, Ban Dân vận Trung ương, Đảng bộ khối các cơ quan Trung ương, Hội Thầy thuốc Việt Nam, Hội Thư viện Việt Nam... Theo họa sĩ Nguyễn Thủy Liên, để có biểu trưng đẹp thì người họa sĩ phải có cảm xúc và truyền cảm xúc vào tác phẩm. Người thiết kế logo phải biết

kỹ thuật tạo hình và trau dồi thêm nguồn tri thức. Nếu chỉ có khiếu hội họa thôi chưa đủ, cần phải có nguồn tri thức dồi dào và một trái tim nhạy cảm.

Mai Hương là con gái của Nguyễn Thủy Tuân là họa sĩ và là biên tập mỹ thuật tại NXB Thanh Niên, Tranh của chị giàu chất suy cảm, mơ màng, có sự chuyển động uyển chuyển. Nhiều tác phẩm có điểm nhấn trong sự hòa sắc của tình yêu với thiên nhiên.. Nhiều họa sĩ đánh giá, tranh Mai Hương diễn tả cảm xúc đa chiều, có nét cô đơn, ảo mờ sương khói nhưng không cô liêu và vẫn ánh lên những sắc thắm hy vọng, như cảnh sắc được vén một màn sương sau buổi sớm bình minh. [5]

Tranh Mai Hương vẽ theo lối trừu tượng biểu hiện, có những nét sáng tạo khi đưa được chất liệu của đời sống vào tranh, chị đạt được nhiều giải thưởng quốc tế. Bức tranh “Biển thức” được lưu giữ tại Bảo tàng Ấn độ trong dịp tham gia Triển lãm-hội thảo Mỹ thuật quốc tế Olympia.

Năm 1985, mới 20 tuổi Mai Hương đã được giải Nhì cuộc thi vẽ Quốc tế do Ba Lan tổ chức. Đặc biệt, năm 1993, chị được trao Giải Nhất cuộc thi Biểu trưng APAN do Asian tổ chức. Năm 2012, chị cũng giành Huy Chương vàng danh dự và Giấy chứng nhận "Đại sứ Mỹ thuật Việt Nam 2012", tại Liên hoan Mỹ thuật Quốc tế, tổ chức tại Korea. Bức “Tơ” đoạt giải xuất sắc đã đoạt Giải Xuất sắc tại triển lãm Mỹ thuật Quốc tế lần thứ 20 tổ chức tại Hàn Quốc, năm 2013.

Tranh của Mai Hương để lại ấn tượng hiện đại, trẻ trung và giàu sức biểu cảm. Chị vẽ nhiều tranh về Hà Nội và tham dự triển lãm chào mừng 60 năm, ngày Giải phóng Thủ đô (10/10/2014).

Mai Hương tham gia Biennale Nghệ thuật Quốc tế Bắc Kinh lần thứ 6 với bức Trắng xanh. Năm 2016, Mai Hương đại diện cho Việt Nam tham gia Triển lãm và Hội thảo Mỹ thuật Olympia quốc tế tại Ấn Độ và cũng tham gia nhiều triển lãm quốc tế với Meadows ở Plazzo Mora, ở triển lãm cùng Venice Biennale 2017, tại Italia; Miami Art Show-Hoa Kỳ ...Năm này Mai Hương đã đạt Giải xuất sắc với tác phẩm mang tên "Dòng chảy ‘ ‘ tại Triển lãm Mỹ thuật Quốc tế lần thứ 24 diễn ra ở Seoul, Hàn Quốc.Họa sĩ Mai Hương cho đến nay đã có những đóng góp quý giá cho hội họa, thiết kế sách và bì sách.

Nguyễn Anh Thư, con gái họa sĩ Mai Hương là họa sĩ trẻ nhất được đọc tham luận tại Biennale nghệ thuật Quốc tế Bắc Kinh lần thứ 6. Anh Thư đã tham gia tại các triển lãm ở Hungary và triển lãm tranh quốc tế "Meadows Personal Structure" tại Italia Thư được ông ngoại và mẹ trao truyền tình yêu hội họa. Thời niên thiếu, cô còn được ông ngoại tặng bộ sách quý hiếm về nghệ thuật, với giá trị bằng cả một gia tài, như là cách nhắc nhở cho một cá tính mà họa sĩ Nguyễn Thủy Tuân sớm nhận ra.

Họa sĩ Thu Thủy là con gái của Nguyễn Thủy Liên sinh năm 1971, tại Hà Nội, lớn lên theo học chuyên Nga Trường Hanoi-Amsterdam, sau đó theo học và tốt nghiệp K22 Đại học Sư phạm Ngoại ngữ (Nay là Trường Đại học Ngoại ngữ, Đại học Quốc gia Hà Nội năm 1992, là một họa sĩ, phóng viên công tác tại báo Hà Nội Mới, là tác giả ý tưởng, khởi xướng và tổ chức thực hiện "Con đường gốm sứ ven Sông Hồng", người được trao Giải thưởng Bùi Xuân Phái-Vì Tình yêu Hà Nội năm 2008 và Danh hiệu Công dân Thủ đô ưu tú năm 2010 và rất thành công với việc sáng tác logo. Năm 2010 báo Quân đội Nhân dân đã tổ chức cuộc thi vẽ logo, ba giải cao nhất

thuộc về hai cha con Nguyễn Thủy Liên. Trong đó, Nguyễn Thu Thủy giành giải nhất, hai giải nhì thuộc về Nguyễn Thủy Liên.[6]

Thu Thủy là Phó Chi hội Đồ họa 2, Hội Mỹ thuật Việt Nam, cũng là tiến sĩ quản lý văn hóa, giảng viên khoa du lịch ĐH Quốc gia Hà Nội,

Thu Thủy là tác giả của những logo ấn tượng, đã đoạt giải Nhất thiết kế logo cho Hội Sinh viên Việt Nam cùng nhiều giải thưởng khác trong thiết kế logo và tranh cổ động trong nước và quốc tế. Chị cũng từng được Huy chương Đồng Triển lãm Mỹ thuật ứng dụng toàn quốc 2005-2009..

Con đường gốm sứ ven Sông Hồng do họa sĩ Thu Thủy lên ý tưởng và được thực hiện nhằm kỷ niệm Đại lễ 1000 năm Thăng Long – Hà Nội. Công trình do Quỹ Ford tài trợ với sự tham gia của các nghệ nhân trong và ngoài nước. Năm 2010, công trình được Sách Kỷ lục Guinness ghi nhận là bức tranh gốm dài nhất thế giới.

Sau khi hoàn thành công trình Con đường gốm sứ, họa sĩ Thu Thủy tiếp tục lên ý tưởng thực hiện một lá quốc kỳ Việt Nam bằng gốm sứ ở đảo Trường Sa Lớn. Ý tưởng được sự hỗ trợ của Bộ trưởng Quốc phòng, Đại tướng Phùng Quang Thanh và Quân chủng Hải quân Việt Nam. Lá quốc kỳ Việt Nam bằng gốm được gắn trên nóc ngôi nhà cao 3 tầng là hội trường trên đảo Trường Sa Lớn. Diện tích bề mặt lá cờ là 303,8m² (14m x 21,7m), để từ trên không trung (từ Google Earth hay máy bay) mọi người đều có thể nhìn thấy lá cờ đỏ sao vàng của Việt Nam trên đảo Trường Sa.

Thu Thủy còn thực hiện các công trình như: Ngôi nhà gương trong công viên Thống Nhất (Giành cúp Bạc của cuộc thi thiết kế quốc tế A'Design Awards & Competition), Biểu tượng "Trái tim tình yêu Hà Nội" bên hồ Trúc Bạch, "Đài phun nước Bông Sen Vàng" trong Vườn hoa Mai Xuân Thưởng (đoạt Giải khuyến khích của Giải thưởng Thiết kế Quốc tế lần tám tại Los Angeles, Mỹ).

Bức tranh gốm "Mùa xuân Hà Nội" khánh thành ngày 2/9/2019 với chiều cao 11,64m mô tả vẻ đẹp truyền thống và hiện đại của thủ đô Hà Nội do họa sĩ Nguyễn Thu Thủy, Nguyễn Tùng Ngọc, Nguyễn Hoàng Tùng thiết kế, lắp ghép tại tòa nhà Lotte Center Hà Nội trong hơn 4 tháng trời từ hàng triệu viên gốm mosaic cỡ nhỏ, được đánh giá là bức tranh bằng gốm cao nhất Việt Nam. Hai bức tranh hoa sen ở sảnh Sân bay Quốc tế Nội Bài do họa sĩ và êkíp họa sĩ Công ty Nghệ thuật Tân Hà Nội giành được Huy chương Vàng hạng mục Nghệ thuật công cộng thiết kế cho Xã hội (Social Design), trong cuộc thi Thiết kế Quốc tế A'Design Awards & Competition, nhờ thiết kế độc đáo, hai bức tranh lớn soi bóng lên vách kính kiến trúc và mặt nước tạo hiệu ứng thị giác hiện đại, hoành tráng cùng chủ đề lựa chọn mang đậm tính dân tộc, ca ngợi quốc hoa Việt Nam. Lễ trao giải A'Design Awards 2018-2019 được tổ chức tại nhà hát Teatro Sociale, thành phố Como, thuộc miền Bắc Italia ngày 29/6/2019. Họa sĩ Nguyễn Thu Thủy từng tham gia 26 triển lãm trong nước và quốc tế.

Nhiều tác phẩm của họa sĩ Nguyễn Thu Thủy đã hiện diện trong cộng đồng quốc tế, trong đó có thể kể đến bức tranh gốm kỷ niệm 40 năm ký kết Hiệp định Paris chấm dứt chiến tranh ở Việt Nam, hiện được treo trang trọng trong phòng khánh tiết lớn của Tòa Thị chính thành phố Choisy le Roi. Đặc biệt, cũng tại thành phố này, nhóm họa sĩ Việt Nam dẫn đầu là họa sĩ Nguyễn Thu Thủy đã thực hiện bức tranh tường "Mùa xuân Pháp - Việt" cao 3,5m, dài 40m trên bức tường đê bên sông Seine, đoạn chảy qua thành phố.

Bộ phim ngắn Thu Thủy -những giấc mơ gồm kể câu chuyện về hành trình nghệ thuật của họa sĩ Thu Thủy giành cú đúp giải thưởng tại Liên hoan phim ngắn Top Short: Giải thưởng "Best Trailer" dành cho đạo diễn Nguyễn Nghiêm Nhan và "Inspiring Woman in a film" cho họa sĩ Thu Thủy.

Tiếp nối truyền thống từ ông và cha mẹ, thế hệ các con cháu của họa sĩ Nguyễn Thủy Tuân đã thành đạt , tiếp tục con đường nghệ thuật và làm rạng danh tổ tiên.

Tham khảo

- [1]- Lịch sử hội họa hiện đại và hậu hiện đại Việt Nam
- [2]-RedsVN,Hội họa và tầng lớp trí thức mới ở Việt Nam thế kỷ 20,2022
- [3]-Lê Quốc Bảo,Cố họa sĩ Nguyễn Thủy Tuân, cuộc đời và nghệ thuật
- [4]-Trong mạch ngầm sáng tạo Nhân dân 1/07/2017
- [5]-Phi Hà, Họa sĩ Nguyễn Mai Hương và những nữ nghệ sĩ giữ Lửa,VOV5,2/5/2020
- [6]-Wikipédia, Họa sĩ Nguyễn Thu Thủy

Nguyễn Hoạt

www.vietnamvanhien.org

